

פנאלי שאול

בן יעקב ושולמית לבית חזנוב. נולד בכ"ד באייר תרפ"ה (18.5.1925) בירושלים. למד בגימנסיה העברית ובמוסד החינוכי במשמרהעמק. התקשר לחיי הקיבוץ ותנועת "השומר הצעיר", בה המשיך לעבוד ולהדריך גם אחרי עזבו את המוסד. לפני סיימו את לימודיו בבית-הספר התיכון התגייס כחבר הכשרת "נירים" לפלמ"ח ושירת אתם שנתיים בשערהעמקים ובתל-עמל, ואחר-כך —

שנתיים במסגרת ה"חטיבה" בפלוגה שמרכזה היה בעין-חרוד. בתקופה זו עבד בקביעות ברפת. התמסר גם לגידול כלבי-שמירה ואימונם השיטתי. מתוך חיבתו העמוקה לבעלי-החיים בחר במקצוע של רופא-בהמות, ואחרי שחרורו מהפלמ"ח התחיל להתכונן במרץ לבחינת-הבגרות כדי להמשיך אחר-כך את השתלמותו באוניברסיטה. היה מלא חדות-חיים ומרץ ושימש מרכז של ערנות בין חבריו וחניכיו הרבים. מיד עם פרוץ מלחמת-השחרור חזר לשירות פעיל והלך לגוש עציון. שם עבד בביצורי המקום לקראת המלחמה. בגלל מחסור חמור באנשי-מגן בגוש יצא לתל-אביב כדי לזרו משלוח תגבורת לשם ואמנם הצליח בשליחותו זו. בשובו לגוש הצטרף למחלקה אשר נשלחה לעזרת הגוש הנצור ונפל עמהם בהרי חברון ביום ה' בשבט תש"ח. הובא לקבר-אחים עם ה"ל"ה" בכפר-עציון ומשם הועבר להר-הרצל בירושלים ביום 17.11.1949. אחרי מותו הוענקה לו דרגת סגן.

סאלי

חבר מספר:

קראתי לו 'יוניור' למן הרגע הראשון שהכרתי. היה יום חמסין ירושלמי, מחניק ודחוס, חזרתי מדרך רחוקה מאובק ועייף, ונודמן לי לבוא לביתו. חסון, שופע חיים, הושיט לי את ידו החזקה והגיש לי כוס מיץ מרענן, בפנים מחייכות מפיקות ידידות. לא ידע מעצורים. נהג כלפי חבריו בנדיבות-לב פשוטה ובלתי-טרדנית, שמח להעניק להם מכל הבא לידו, ונהדר היה בנתינה הבלתי-מסוייגת הזאת. קראתי לו 'יוניור', כי זרם עצום של חיים צעירים נבע ממנו וסחף כל מי שנודמן על דרכו.

בתחילה היו פגישותינו פגישות של ארצי. לעתים פגשתיו בערב, פוסע פסיעות גדולות ויציבות, מנפנף בידו לשלום ומקדם את פני בחיך רחב, שיכולת לראות בו, אם רצית, ידידות בהירה בלא פירושים, או גם פקחות ותהייה על קנקנך, ואף לעג קל וחודר. במהירות עמד על תכונותיהם של אנשים, בדרך של ראייה חדה, זריזה וכוללת. היה ערני ומלא חיים והוא שיום וקבע, בכל פגישותינו, את תוכן השיחות והמעשים. היה חי את ההווה, לא שגה באשליות ובזכרונות, ולא היה טרוד בניחושי עתידות ובחיטוטי גורל.

לא הירבה לספר על עצמו, ולשאלות מסוג זה נענה בדרך-כלל בתנועת-יד רחבה ובדבר-יחיד, שהעביר מיד את השיחה לפסים אחרים. אך לאט-לאט וטיפין-טיפין — אגב טיול ברחובות העיר, ליד כוסית של יין ולעתים דרך משל ודוגמא לדברים שבהווה — סיפר על פרשת שירותו בפלמ"ח.

שאול צמח יחד עם צמיחת הכוח הזה. הוא ושכמותו בנו את הפלמ"ח — והפלמ"ח בנה אותם. המפליא שבו, הגדול והחזק שבו — היותו טיפוסי לדור שצמח וגדל בשדות ובהרים, במסעות מייגעים, באימונים מפרכים, בלילות אפלים של הורדת עולים, בשעות ארוכות של סיור, ברגעים רוטטים של חדירה לשטח-אויב, הצחת פתיל וציפיה לקול הנפץ המשתחרר מכלאו ומתנשא אל-על כעמוד אדום של אבק פורח. הוא בא לפלמ"ח כמעט בראשיתו, והיה במסגרתו שנים רבות. לא היה כמעט מיבצע, מהמביצעים הגדולים שלא השתתף בו.

באחד המסעות — סיפר לי — נטרדו החברה על-ידי כמה ערבים מזוינים שדרשו מהם כופר-נפש. אף נורו עליהם יריות מן הכפרים שבקרבתם עברו. כל הסיפור היה רווי פקחות והומור, פרטים מבדחים, ערמה ותושיה. נסיגתם היתה מבוהלת במקצת, ואין לך דבר גרוע מזה. יש לעשות הכול — העיר — כדי לסגת בסדר ובטחון. מגרונו דיבר המפקד המנוסה, האמיק, שהבין לרוחה של יחידה בתנועה. לא נודמן לי לראותו בעבודה — אך מובטחני, שחייליו בטחו בו, ולא היתה בעיית משמעת בחברתו. הוא הטיל את המשמעת הדרושה בפשטות מובנת מאליה — בלא מחשבות יתירות ובלא היסוסים.

שאול (סאלי) פנואלי

נולד ביום כ"ד אייר תרפ"ה (18 במאי 1925) בירושלים לאביו יעקב פנואלי, מבני העליה השלישית ולאמו שולמית חזנוב — בת גדרה שגולה בביתו של הבילויי יעקב-שלמה חזנוב. למד בגימנסיה העברית בירושלים ובמוסד החינוכי במשמר-העמק. התקשר לחיי הקיבוץ ולתנועת 'השומר הצעיר', בה המשיך לעבוד ולהדריך. טרם סיים את לימודיו יצא עם קבוצת 'זירים' להכשרה מגוייסת, עשה כשנתיים בשערה-עמקים ובתל-עמל ואחר המשיך בחטיבה ונמנה עם הפלוגה שמרכזה היתה עין-חרוד. עבד בקביעות ברפת, חיבב בעל-חיים ולאחר שחרורו מן השירות — בשנת חיו האחרונה — התחיל להתכונן לבחינות-בגרות, על-מנת להשתלם כרופא בהמות. בפרוץ המלחמה חזר לשירות, היה בין מגיני גוש עציון ובדרך שובו לשם — עם מחלקת הלי"ה — משליחות שהוטלה עליו, נפל בקרב-גבורים יחד עם שאר כל חבריו.

בליל הגשרים היה בצפון. ראה את חבריו בצאתם — ולא ראה אותם חוזרים לבסיס. בסיסו — היה מרוחק מאוד, הוא הוצרך להבקיע לו דרך בהרים. פעם אחת הצלתי מפיו את עצם סיפור המעשה. הוא נמנע מלדבר על כך. לא גילה דעתו על המעשה, אף לא הסיח את רגשותיו, את צערו על אבדן חברים.

שאל היה חניך 'השומר הצעיר', אך לאמיתו של דבר היה חפשי בדעותיו ולא ביקש אישור להן בעתו, מפלגה או תנועה. דעותיו על הכלל והפרט היו עצמאיות מאוד. יחד עם כמה מחבריו וחברותיו חשב על ייסוד קיבוץ חדש כתום לימודיו — ורעיון זה, אף כי לא הבשיל עדיין כל הצורך, נראה לו פתרון דרכו בעתיד. בהומור האופיני לו, שמקצתו רצינות ומקצתו גלגול קל, תיאר בפני את תכניותיו, והשקיע בהן דמיון רענן מאוד.

לאחר השירות חזר הביתה להפוגה קצרה, רצה ללמוד ולהשלים את השכלתו. התכוון לבחינות הבגרות, על-מנת להשתלם כרופא וטרינארי; מילדותו אהב מאוד בעלי-חיים וטיפל בהם במסירות ובהבנה.

באותם הימים פגשתיו. היה שקוע כולו בלימודים. פעם נתגלגלה השיחה על נסיעתו להשתלמות והוא הציע לי, ספק בצחוק ספק ברצינות, כדרכו, לנסוע יחד אתו לאיטליה ולחיות שם שנה או שנתיים חיילימוד ושמהה פשוטה, בלא כל אותם הדברים החשובים והרציניים, שמילאו את חיינו בשנים האחרונות.

לפני פרוץ המלחמה שקע בדאגה. חרד היה ליום המלחמה כי יבוא. נדמה היה לו שלא נעשה כל הצורך לקראת היום הזה. התעורר בו שוב החיל, הפלמ"חניק, המפקד. 'מדוע עוד לא גייסנו רבבות? מדוע עוד מסתובבים בחורים צעירים, שאינם יודעים 'קראו וכתוב' ב'כלי' ובשדה? מדוע לא רוכזו עדיין אמצעים כבירים למימון גיוסנו? — שאל והוסיף ושאל. הוא הרגיש שהפעם לא תהא זאת שאלה של חדירה מוצלחת של חוליה זריזה ואמיצה, או הטלת כמה צרורות נפץ מתחת לשתות של גשר מקומר. הוא הרצין מאוד וכמעט שהתכחש לעצמו ולדרכו בחיים.

יום אחד ידע שמחה במלואה — יום ההכרזה. אותו יום שכח את העבר, סילק הצדה את העתיד וחי רק את היום הזה כולו עד תומו. היה בין ההמון המריע וההוגג בחוצות העיר — ופניו הגלויים והמאירים נשקפים מאחד הצילומים שנעשו באותו יום.

למחרת הוגש החשבון. המרכז המסחרי עלה באש, וההמון הערבי שלח ידיו בביזה. לא היינו מוכנים. רק יחידים — אף כי היו רבים — פעלו. ראיתו ממחר ואוסף בטכסי כמה בחורים, על-מנת להבקיע דרך לשכונה המותקפת. בלא פקודה, בלא הוראה מפורשת — מתוך הרגשה נבונה ומובנת מאלה.

ביום סגריר אחד באתי לביתו והודעתי לו, כי בעוד ימים אצא כנראה לכפר — עציף. הוא קרץ לי בעינו ולחש: 'נתראה בקרוב'. הבנתי שרצה להסתיר בפני

בני-ביתו, שגם הוא עומד ללכת לשם. אחר-כך שוחחתי אתו. 'איני יכול עוד להיות תקוע במשרד — טען — אקבל מחלקה ואעשה את עבודתי ו'חלס'. אמנם שוחררתי מתפקידי במשרד רק לחודש ימים, אך לפני שיראו אותי, יראו תחילה את אוניהם. אני נשאר עם מחלקתי בשדה. כשנודע לו שהגיוס מתרחב ומספר הגדודים הולך וגדל מיום ליום — חזרו אליו בטחוננו, רעננותו וחיוכו המלא. 'שמע, זה בכל-זאת ענין. הצנחנים מתאמנים 18 שעות ליום — 'הורגים' שלושה מדריכים במשך יום-אימונים — נעשה מהם חיילים, חיך שנעשה מהם חיילים'. הזניח את הלימודים, ויתר על בחינות הבגרות, ועסק רק בדבר האחד והיחיד. היה נעלם מהבית לימים — חזר ופורץ בסערה ליום, יומיים או אף לשעות ספורות. כששמע תלונות על מצב האספקה ההולך ומחמיר, היה משיב: 'עזבו שטויות — המצב הרבה יותר רציני, מכפי שחושבים, יש דברים הרבה יותר חשובים'. והיתה בדברים אלה אמת-חיים, שמאחריה מסירות-נפש ללא סייג.

יצאתי לשבוע ימים לתפקיד במקום אחר ובשובי — שמעתי מפי חברים על יציאת המחלקה בדרך ההרים. זה היה ביום החמישי. ביום השבת כבר התהלכנו מלאי דאגה — ובמוצאי שבת ידעתי ש'יוניור', החבר הטוב והחייל העברי, שילם את המחיר היקר שאף אחד אינו רשאי לדרשו אלא אם הנותן מוכן לתיתו בהכרה ברורה ובלב שלם.

מדברי אהותו:

אהבנו את חברתו, בשל קלותו, פשטותו ומאור-פניו. תמיד נתן הרגשה של שמחת-חיים, תוך כדי בקורת פקחית ולגלגנית על הכל. כלפי חוץ קליפה עבה של ציניות וזלזול בהרבה והרבה דברים; כלפי פנים — לב חם, טוב ורחב. רוחב-לב היה ממידותיו הבולטות ביותר. מעולם לא ויתר על הזכות להיות המכבד בחברה, והכיבוד — כיד המלך. הוא ידע לחיות וליהנות מהעולם ביד רחבה. שנא את הקטנוניות ואת חשבון הפרוטה.

בשעת מצב-רוח מרומם קשה היה להחזיק מעמד במחיצתו. היה כמעין המתגבר ו'חכמות' היו נזרקות מפיו זו אחרי זו. טרם הספקנו לעכל את האחת וכבר באה השניה והיא שנונה מן הראשונה. היה ממלא את הבית בשירתו. היה נותן את קולו החזק, החם והמלא, בשירים רוסיים, וכל הזותו אומרת שירה. אהב לשיר בעת רחיצת הכלים במטבח — המים היו ניתזים לכל עבר, אך הוא לא היה נותן דעתו על כך ומשתפך עד כלות הנשמה.

במסיבות של חברים היה שוכח את עצמו, שר במלוא הרגש ומוחא כפיים לקצב שירי הפלמ"ח הרומנטיים. עיניו היו נוצצות ולחיי אדומות כאש. עודני רואה אותו לנגד עיני במסיבה האחרונה שלנו. יושב בפניה, מקום שהתרכזו

הפּלמחניקים הותיקים. עד־מהרה הפכו הם למרכז החברה, מרכז השירה, מרכז בקבוקי־היין ומרכז הצחוק.

בערבי הקיץ היינו יוצאים לעתים לבלות, לרקוד או לטייל במכונית בסביבות העיר, ואז היינו מחליטים שאח ואחות, בהבדל של שנה ביניהם, הם בכל־זאת דבר לא כלי־כך רע, ואפשר להסתדר.

שנות השירות בפלמ"ח חישלו את אופיי עד מאוד. אף כי שנא את הלימודים בילדותו והם היו לו מקור עינויים, החליט לחזור אל הספרים. רצה לעמוד בבחינות־הבגרות ולהשתלם כרופא־בהמות. היתה לו גישה טבעית ומלאה אהבה לבעלי־חיים. אהבתי לבקר ברפת בשעת החליבה, ביחוד חליבת לילה, כשנוצרת באופן טבעי קרבה מיוחדת בין האדם והבהמה, בהיות שניהם בודדים באפלה לוטה מסתורין. עם הכלבים היה משוחח כדבר איש אל רעהו. 'לילית' היתה הבוקסרית האחרונה שלו. לילינקה היה קורא לה, מחזיק את ראשה בשתי ידיו, והיא מביטה בו ברוב אהבה בעיניה הכהות.

הוא התמסר ללימודים למעלה מכפי שציפה לכך בעצמו. החילה חשש שהדבר לא יקל לו אחרי שנות חיים של אי־סדר ואי־קביעות בפלמ"ח. אמו היתה מעירה אותו מוקדם בבוקר ומכינה לו כוס קפה ומיד היה יושב ליד שולחן־הכתיבה הגדול ומסתער על ספריו. במשך זמן קצר התקדם יפה.

משהתחילה המלחמה, היה עסוק מאוד. בלימודים היה ממשיך ברגעי הפנאי, אבל אלה היו מעטים ולבסוף נאלץ להפסיקם לגמרי. לא מצא סיפוק בתפקידו בעיר, אבל מפקדו לא הסכים לשחררו. פגשתי את מפקדו באותם הימים. 'סאלי עושה לי את המות, שאתן לו לצאת מהעיר לשדה' — אמר לי. לבסוף ניתנה לו חופשה לחודש ימים, על־מנת לצאת מעט לחזית.

עכשיו הרגיש את כל חומרת המצב. על כל דבר השייך לאורח־החיים הסדיר של זמן שלום, היה אומר: 'אלה קטנות, אין לזה כל ערך עכשיו'. כשקניתי לו אקורדיון צחק ואמר: 'מה תמימה את, אינך תופסת כלל את המצב, אבל בכל־זאת טוב עשית'. בפעם האחרונה ראיתי ביום־רביעי. באותו יום היה שאול בתל־אביב. אני עבדתי אז בליווי השיירות, לא הייתי צריכה לנסוע באותו יום, אך משום מה התעוררתי בבוקר מוקדם והחלטתי לנסוע. משהגעתי לתל־אביב, פגשתי ב'אגד'. ישב לו בטכסי מהודר, עם עוד שתי בנות, שרוע בניחותא על גבי המושב האחורי. כשגילינו זה את זה, היתה ההפתעה גדולה ושמחנו בלי גבול. בדרך שובנו התעקשנו לנסוע יחד בטכסי, על־אף התנגדותו של מרכז השירה. שאול היה עסוק מאוד לפני היציאה עם הצנחנים שלו, שהוטל עליו להביאם לכפר־עציון. כמה מהוריהם באו להיפרד מבניהם ופנו אליו, שידאג להם בנסיעה ואחר־כך. היה כלי־כך נחמד בהשיבו להם באידיש המגומגמת שלו, שאין מה לדאוג, ובעיניו הניצוץ הלגלגני על ההורים הדואגים כלי־כך.

הנסיעה היתה חוויה מלאת אור, ואני מודה לכוח האינטואיציה שהניעני לנסיעה זו, ונתן לי במתנה את שעות הזוהר האחרונות בחברתו. הוא היה מאושר בלי גבול. הדרך עברה בשירה בלתי־פוסקת, ממש כמו בימי שלום, כשהיינו חוזרים עייפים ומאושרים ממשע. לידו ישבה נערה צעירה מהליווי והוא שבה את לבה כליל. מה נהדר היה בשבתו, שכוּב למחצה על המושב האחורי של המכונית, רגליו פשוטות לפניו, עיניו נוצצות, שר ומתבדה. התחיל מספר לנו בהברה רוטית סיפור פיקאנטי מאת יגאל מוסינזון, אשר לא הגיע לסופו... 'עכשיו אני מבין למה את נמשכת לעבודה בשיירות' — אמר בעת שעברנו בין פרדסים ליד גור, והשתפכנו בשיר, — 'הרי זה הג'וב'.

לירושלים הגענו עם ערב. הוא היה עסוק עם אנשיו, נפרדנו. לא ראיתיו עוד. ובכל־זאת אני משוכנעת, בכתבי את הדברים האלה, שהוא לא מת. הרי אין זה נתפס כלל במחשבה, שהוא איננו. בודאי תיפתח עוד מעט הדלת והוא יופיע צהל כתמיד, ויצחק לנו על שהיינו טפשים כל־כך ובכינו.

אמו מספרת:

הייתי לבדי בבית ביום־רביעי, כשלפתע פרץ שאוליק בסערה, והתחיל לעסוק בעבודתו, כדרכו, ברעש ובשירה. הוא היה קורן באור נפלא, התחנחן לפני הראי, ושפע אושר והתלהבות. לא גילה לי לאן הוא הולך. הרגשתי, שהוא שש אלי קרב. היה משהו נפלא בהתנהגותו. מעולם לא היה כה יפה וכה רענן. שאלתיו שמה התאהב לפתע — כי מכל תנועותיו שפעו חדות ואושר, שאך לעתים רחוקות ראיתים אצלו. הוא ידע לאן הולכים. אינני יודעת אם האמין בהצלחת המסע — אך היה מאושר, מאושר מאוד.

מדברי האב:

כשראיתי את האולם הגדול בכפר־עציון מכוסה כולו גויות עטופות סדינים לבנים, לא יכולתי כבר לבכות. הייתי מאובן כולי, ואף שריר לא נע בפני. הם היו כה רחוקים וכה נשגבים, שאנו כבר לא יכולנו להגיע אליהם. הם לא היו מהעולם הזה ולא ידעתי אם הם שייכים עוד לעולם הזה. הם כבר היו סמל בלבד.